

апаратом розуміється раціоналізована організація засобів і зусиль, що слугують свідомо скерованій техніці буття. За такого підходу інтерес до людини здебільшого зводиться до питання про те, який модус поведінки і на який потенціал можливостей у рамках певних вимог можна розраховувати щодо даного індивіда. Прикметною рисою нашого часу є аналіз використання кожної людини виключно з цієї точки зору і маніпулювання нею в рамках апарату індустріального суспільства. Відтак зникає інтерес до людини як до *в-собі* і *для-себе* значущої цілісності, до її власної самоцінності як особи.

МАТВЄЄВ Віталій Олексійович,
доктор філософських наук, професор кафедри
філософської антропології НПУ ім. М.П.Драгоманова, віце-президент
Міжнародної Академії культури безпеки, екології та здоров'я

АРТ-ТЕРАПІЯ В ПІФАГОРІЙСЬКІЙ ШКОЛІ: ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЗИКИ

Створення піфагорійського союзу було одним з найважливіших етапів розвитку античної філософії. Важливим фактом є те, що Піфагор (580-500 рр. до н.е), який був засновником цього союзу, за деякими даними, протягом 22 років навчався у єгипетських жерців, пройшов посвячення у єгипетських містеріях, і сам отримав сан єгипетського жерця, потім 12 років жив у Вавилоні та інших східних країнах, в тому числі, і в Індії.

Зазначимо, що східні містерії являли собою поєднання релігії, філософії, науки і театру. Знання там отримувалися не лише на теоретичному рівні, посвячуваний також повинен був засвоїти їх у вигляді театралізованої драми, де сам приймав участь як у вигляді глядача, так і у вигляді актора, набуваючи, тим самим, певний внутрішній досвід. Вважалося, що людина, яка пройшла всі посвячення в містеріях, з'єднується з Божеством і сама стає богоподібною. Тому не дивно, що Піфагору приписують слова: «Є люди, є боги і є подібні йому – Піфагору». В той же час, він скромно йменував себе філософом (любителем мудрості), а не софосом (мудрецем), очевидно, цим самим натякаючи на безмежність людського пізнання.

Повернувшись після тривалих мандрів на батьківщину, Піфагор спочатку став верховним жерцем храму Аполлона в Дельфах - головного храму греків. Використовуючи досвід і знання, отримані від єгипетських жерців, Піфагор відновив авторитет дельфійського храму Аполлона, а потім переїхав до міста

Кротону, важливого культурного центру Великої Греції в Південній Італії, де заснував союз, який став носити його ім'я.

Вчення Піфагора має спільні риси з орфізмом - давньогрецьким релігійним рухом, засновником якого вважають легендарного співця Орфея, міф про якого, як і все вчення орфіків, були пов'язані з культом Аполона, Діоніса, Деметри та зі старосхідними, особливо єгипетськими релігійними культурами. Орфізм ставив за мету за допомогою обрядів «очищення» і «праведного» орфічного способу життя спокутувати давній гріх титанів, який, за переконаннями послідовників даної релігійної течії, лежить на всьому людстві. За легендою, титани розтерзали сина Зевса і Персефони – Діоніса-Загрея, за що Зевс спочатку спопелив їх своєю блискавкою, але потім з титанодінісійського попелу створив людину. Таким чином, з точки зору орфізму, в людині є два начала: діонісійське (божественне) і титанічне (тілесне, низьке), тобто добре і зле. Виходячи з цього, дане філософсько-етичне вчення базувалося на ідеї звільнення душі з матерії, де тіло розуміється як в'язниця душі.

Для того, щоб повернутися до стану божественності, людина повинна була очиститися через аскетизм, дотримання відповідної дієти, пройти випробовування через ритуали містерій тощо. Фактично, мова йшла про спеціальний спосіб життя, який повинен був припинити трансміграцію душі з одного тіла в інше і переселити її до царства Богів. Особливу роль в цьому процесі відіграло мистецтво, уособленням могутності якого виступав сам Орфей. Як свідчить легенда, бажаючи повернути до життя на Землі свою кохану дружину Еврідіку, яка загинула від зміїного укусу, він спускається в царство мертвих, де зачаровує своїм співом під акомпанемент кіфари сторожа підземного царства – трьохголового пса Цербера, викликає сльози у безжалісних богинь помсти Еріній, розчулює володарку Аїду Персефону.

Орфізм, філософською базою котрого є збірки віршованих творів, які приписуються як самому Орфею, так і його послідовникам, став важливим джерелом розвитку античної філософії, в тому числі вплинув і на формування піфагореїзму.

Подібно до орфізму, прихильники піфагореїзму також вірили в трансміграцію душі з одного тіла в інше, ставлячи собі за мету звільнити душу з цієї в'язниці шляхом схожих методів очищення. В той же час, Піфагорійський союз, очевидно, пропонував різноманітні методи самовдосконалення особистості, які дозволяли більш активно впливати на весь спектр соціального життя в позитивному аспекті. Не останню роль в цьому плані відігравав й фізичний розвиток особистості. Так, в 532 р. до н.е. кротонський атлет Мілон

отримав свою першу перемогу на олімпійських іграх, а з 508 по 480 рр. до н.е. сім з восьми переможців з бігу були кротонцями. Більшість істориків пов'язує ці досягнення кротонських спортсменів з позитивним впливом піфагорійського способу життя [1, с. 25].

В той же час, посилення етичного начала в піфагореїзмі сприяло вдосконаленню старих ритуальних методів очищення і заміну їх на нові, що були більш пов'язані, в першу чергу, з духовним розвитком людини. Особливу роль в цьому відводилося музиці. Так, відзначаючи, що піфагорійська концепція музики зіграла видатну роль в розвитку грецької теорії мистецтва, один з дослідників піфагореїзму, В.Татаркевич, пише: «За допомогою музики можна впливати на душу, хороша музика може її покращити, а погана зіпсувати. Такий вплив греки називали психагогією, або керуванням душі... Саме на цьому тлі склалося вчення про етос музики, або про її психагогічний і виховний вплив, що стало постійним елементом грецького розуміння музики, більш популярним навіть, ніж її математична трактовка. В ім'я цього вчення піфагорійці, а потім їх багаточисельні епігони і послідовники робили особливий наголос на те, щоб відрізнити хорошу музику від поганої, і намагалися досягти, щоб хороша музика стала законом...» [2, с. 73].

Інша дослідниця в галузі естетики, Л.О. Нікітіч, йде далі, намагаючись відтворити погляди піфагорійців на музику: «Душа відрізняється здатністю до вдосконалювання під дією музики. Музика, як провідник божественної мелодії, може настроїти душу на споконвічну гармонію, і завдання музиканта полягає в тому, щоб цю гармонію передавати з неба на землю. Таким чином, будучи божественного походження, музика закріплює цю божественність у душі слухача» [3, с. 389].

Можна зазначити, що очищення душі в піфагорійській школі за допомогою музики мало не лише релігійно-етичний, але й медичний сенс, оскільки вважалося, що музика здатна лікувати різноманітні хвороби, тобто виконувати функції своєї музикотерапії. Дана галузь медицини не була втрачена на протязі віків і в другій половині ХХ століття за допомогою нових технічних можливостей були більш детально досліджені фізіологічні реакції, що виникали в організмі в процесі сприйняття музики. Було доведено, що музика активно впливає на функції всіх життєво важливих фізіологічних систем, інтенсивність різних фізіологічних процесів, може позитивно впливати навіть на гормональні та біохімічні зміни в організмі.

Сучасні практикуючі музикотерапевти-психологи стверджують, що правильно підібрані музичні твори здатні впливати на пам'ять і свідомість, а, отже, і благотворно впливати на загальний стан людини.

Так, С. Гроф використовує музику як психотерапевтичний засіб у рамках розробленої їм холотропної (від греч. holos – увесь, цілий і tropos – поворот, напрямок) терапії, де застосовується спеціальна методика дихання під відповідно підібрану музику для індукції змінених станів свідомості в оздоровчих цілях. Як вказує С. Гроф, «у багатьох великих духовних традиціях розроблені прийоми сприйняття звукового впливу, що індукує не тільки стан трансу, але й такими, що володіють набагато більш специфічним спектром впливу на свідомість. Систематично використовуючи ці знання, можна впливати на стан свідомості в бажаному й передбачуваному напрямку» [4, с. 51]. Автор підкреслює, що при проведенні сеансу холотропної терапії з використанням музики необхідно «повністю підкоритися музичному потоку, дозволити йому резонувати у всім тілі й відповідати (реагувати) на нього в спонтанній безпосередній манері» [4, с. 52].

Також викликають інтерес в цьому плані дослідження А. Менегетті, італійського психолога, філософа, художника, та засновника онтопсихологічної школи. Цікавим моментом є те, що в молодості він був священиком, теологом, але відмовився від духовного сану, вивчив та став практикувати психотерапію. Продовжуючи гуманістичну гілку психології, він вважав, що музикотерапія повинна ґрунтуватися на формуванні відчуття радості буття, що, на його думку, веде до оздоровлення організму. «Музикотерапією, – вказував Менегетті, – займаються не для зміцнення тих або інших органів: насправді, вона не ставить метою лише лікування, а прагне підсилити той природній процес, за допомогою якого щасливе буття формує людину. Зцілення ж є неминучим наслідком цього» [5, с. 18].

Таким чином, арт-терапія, яка була характерною для давньосхідних містерій, в орфізмі та, особливо, в піфогореїзмі, не лише не втратила актуальності в сучасному світі, але й набуває послідовників в усьому світі.

Список літератури:

1. Жмудь Л. Я. Пифагор и его школа (ок. 530 - ок. 430 гг. до н. э.) / Л.Я.Жмудь. – Ленинград: "Наука". Ленинградское отделение. 1990 – 188 с.
2. Татаркевич В. Античная эстетика / В.Татаркевич. - Москва: Искусство. 1977. — 327 с.
3. Никитич Л.А. Эстетика. Учебник для вузов / Л.А.Никитич – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 439 с.
4. Гроф С. Целительный потенциал музыки // С. Гроф. Приключения в самопознании: Информационные материалы / ИНИОН. - М., 1991. – 77 с.
5. Менегетти А. Музыка души. Введение в онтопсихологическую музикотерапию: пер. с ит. / А. Менегетти. – СПб., 1992. 86 с.